

Пристрасті в царстві комах

Устина Вовк

Марта Кулай та Ігор Гаврилів
у виставі «**3 життя комах**».
Режисер Вадим Сікорський.
Львівський театр ім. М. Заньковецької.

9, 10 листопада у Львівському театрі ім. Марії Заньковецької відбулася прем'єра вистави «3 життя комах» за п'єсою чеських літераторів, братів Карела і Йозефа Чапеків «Ze života hmyzu», написаної 1922 року. У передмові до неї автори зазначали: «Нашим наміром було написати не драму, а містерію в старовинній наївній манері. Як у середньовічних містеріях виступали уособлені Скупість, Егоїзм або Чеснота, так і в нас деякі моральні категорії втілені в образах комах просто для більшої наочності». Отож у світі комах ті ж закони виживання, що і в людському.

Театральна критика 1920-х років називала п'єсу братів Чапеків «приголомшливою сатирою на любов, багатство та війну», «жорстоким і огидним породженням символізму». На що автори відповіли: «Хто вам, чорт візьми, велить ототожнювати себе з метеликами або гнойовими жуками, з цвіркунами, мурахами й одноденками?! Що з того, що ці тварюки представлені у нас дармоїдами і себелюбами, рвачами і користолюбцями, мілітаристами і паразитами? Хіба комахам не протиставлено нехай хоч одну людину – Волоцюгу, який усе бачить, усе оцінює і шукає правильний шлях?» Волоцюгу грає Юрій Хвостенко. Але він лише спостерігач, тому для нього у виставі немає творчої поживи – яким він був на початку, таким і залишається, зрештою, нічого не вирішує – лише знайомить із персонажами.

Серед комашиного світу Метелики вирізняються своїми амурними «одноденними» турботами, дівчата-Метелики (Мірослава Солук та Інна Калинюк) – малюнком пластичних рухів (балетмейстер – Олена Балаєн), чого не скажеш про чоловіків-Метеликів. Коли вже йдеться про пластику «комашиних алегорій», то не відчувається ансамблю. Є окремі штрихи, блискітки, яскраві світлотони в одязі й освітленні, сценічні постаті. При цьому є немало театрального пафосу, адже, не знайшовши пристосувань до своїх персонажів, окремі виконавці подають їх трафаретно, зокрема, це проглядається в Метелику-поеті (Василь Баліцький), що передає любовні переживання через надмірну патетичність та інтонування.

Серед комашиної братії привертає увагу парочка жуків-Гнойовиків, з їхньою появою образ сонця на сцені набуває червоно-жовтого «світанкового» відтінку. Сценічний дуєт Марти Кулай та Ігора Гаврилів вирізняється, адже їм допомагає текст, насичений не агресивними, а лише кумедно-впізнаваними жвавими репліками-ілюстраціями з використанням порівнянь («кулька-какулька»). Та й динаміка малюнка їхніх ролей спонукає зал реагувати сміхом на речі зримі й зрозумілі. Гігантська кулька посеред сцени

і безліч кульок довкола – ось предмет і сенс їхнього буття: мати не одну, а дві, а то й більше кульок. Біда лишень, що поки сформують іншу кульку, першу може украсти хтось уважніший. Мабуть, це найвдаліший фрагмент вистави.

Наступна сцена – з життя Цвіркунів – має відкритий фінал: їх шлюбна парочка прийшла в чуже житло, щоб розпочати нове сімейне життя: Цвіркунова (Марія Шумейко) чекає на поповнення роду. Цвіркун (Олег Сікиринський) розповідає дружині, що попереднього власника житла щойно настромили на дзюб птах-Сорокопуд, і він бачив, як жертва кумедно і безпорадно махає ніжками. Цвіркун недовго переймався клопотами дружини, швидко пострибав у пошуках їжі, покинувши її саму.

На завершення – сцена з мілітаристським звучанням – ілюстрація з життя войовничих жовтих мурах на чолі з Диктатором (Василь Коржук), де один підвид мурах підкоряє інший. На музику маршу, що нагадує про часи фашистського нацизму, зал починає аплодувати, бо ритмічність і організований рух «мурашиної юрби» на сцені спонукає до співучасті... Чи ж Сьома симфонія Дмитра Шостаковича і «Болеро» Моріса Равеля не здатні відігнати Світло від Темряви в закамарках комашиного (а отже й людського) буття? Чи ж алюзія на диктаторські режими заслуговує на овації лише через вдало підібраний сугестивний супровід? До слова, у виставі «3 життя комах» режисер Вадим Сікорський виводить на сцену і Блюз-бенд – оркестр театру.

До вистави режисер знову залучив композитора Івана Нєбесного. Цей творчий тандем вже не раз заявляв про себе: «Три товариші», «Загадкові варіації», «Ханума», «Гамлет у гострому соусі», «Небилиці про Івана», «Амадей».

Художнє оформлення простору – сонце на чорномутлі (художник-постановник Наталя Тарасенко). Воно – мовчазний свідок, джерело життя, мірило часу. Його гігантські розміри створюють різкий контраст і лише підкреслюють мізерність як людського, так і комашиного існування. Вадим Сікорський помітний у творчому середовищі театрального Львова: у його вистав особливий присмак інтелектуальності, музикальності і злободенності.

Завершуючи передмову, брати Чапеки писали: «Таким чином, мають рацію швидше ті, хто назвав нашу п'єсу «зношеною алегорією». Справді ж, вона страшенно зношена: як то кажуть, куплена на товкучці, та ще й перелицьована. Але повірте, важко проголошувати Добродієвість, одягнувши смокінг. «Смокінгова чеснота» виглядала б зовсім інакше – зовсім не так, як ми хотіли показати людям у нашій п'єсі».